

Modalități de realizare a coeziunii sintactice în Codul Penal de la 1865

Felicia Vrânceanu*

Keywords: *coordination; syntactic relation; syntactic coherence; syntactic cohesion; syntactic units*

Apărut în contextul unor profunde transformări social-politice, Codul Penal de la 1865, cunoscut sub numele de „Codul Cuza”, reprezintă un moment definitoriu în procesul de unificare legislativă penală. Istoria legislației românești demonstrează că evoluția de la sistemul de reglementare în cadrul obștilor sătești ale românilor (*Legea Țării* sau *Jus Valachicum*, practică multiseculară a vieții sociale, bazată pe îndeletnicirile fundamentale) la primele coduri tipărite în secolul al XVII-lea și la opera legislativă a lui Alexandru I. Cuza reprezintă un proces complex, ce reflectă transformările fundamentale din societatea românească, în concordanță cu tendința de afiliere la valorile europene ale timpului.

Fiind rezultatul unui proces de adaptare a legislației străine la contextul specific spațiului românesc, Codul Cuza¹ reușește să adapteze modelele străine la specificul limbii române, prezentând, în cea mai mare parte, o structură armonioasă, bine încheagată. Analiza noastră are ca scop identificarea modului în care stabilirea raportului sintactic de coordonare contribuie sau nu la construirea unui text unitar, care să corespundă principiilor coerenței semantice și coeziunii sintactice.

Aceste două concepte (*coerență* și, respectiv, *coeziune*) reprezintă două mecanisme complexe care se constituie în standarde ale textualității (caracteristici sintactice, semantice și pragmatice care fac ca o configurație de unități lingvistice să constituie un text²). În textul juridic, aceste caracteristici sunt extrem de importante, deoarece enunțul realizat este destinat, pe de o parte, specialiștilor în domeniu, motiv pentru care acesta se subordonează unor norme de

* Universitatea Națională „Yurii Fekovici”, Cernăuți, Ucraina.

¹ Codul penal a fost publicat în 1865 și a rămas în vigoare până în 1937. La elaborarea acestui cod, legislatorii lui Cuza s-au inspirat din legiunile românești anterioare, din Codul penal francez din 1810 și din Codul penal prusian din 1851.

² Pentru sistematizarea bibliografiei românești și străine referitoare la specificul limbajului juridic, v. Adriana Stoichițoiu-Ichim, *Semiotica discursului juridic*, București, Editura Universității, 2001 (2008). Autoarea propune, de asemenea, o descriere amănunțită a mecanismelor lingvistice de realizare a coerenței și coeziunii în textul juridic.

ordin „tehnic”, specifice mesajului de tip legislativ, iar, pe de altă parte, trebuie să fie accesibil „nespecialiștilor”, condiție cerută de finalitatea acestui tip de enunț, adresat deopotrivă maselor largi și specialiștilor în domeniul juridic. Precizia reprezintă o condiție esențială a tehnicii legislative, regulile de redactare a textelor din acest domeniu presupunând claritate și concizie.

Cercetătorii preocupați de aceste aspecte ale discursului definesc coeziunea drept un tip de conexiune sintactică, realizată explicit la nivel microstructural și dependentă exclusiv de contextul lingvistic (Rovența-Frumușani 1995: 131, DSL 1997: 109) sau ca „totalitatea trăsăturilor gramaticale (sintactice) care marchează caracterul de tot unitar al unei suite de propoziții (frazе)” (Vasiliu 1990: 60). Având ca punct de plecare aceste accepții, putem afirma că în textul Codului Penal de la 1865 unul dintre mecanismele de realizare a unității semantico-gramaticale îl reprezintă coordonarea ca relație guvernată de principiul ordonării enunțurilor și componentelor acestora (cu o concretizare evidentă la nivelul enumerațiilor, al reluărilor și paralelismelor). În acest context, putem observa frecvența ridicată a structurilor realizate pe baza coordonării și, în consecință, frecvența ridicată a unor conectori textuali specifici.

Coordonarea, prin conținutul său, reprezintă un factor structurant al enunțului, constituindu-se astfel într-o modalitate fundamentală de realizare a coeziunii sintactice. Ideea de asociere, însoțită sau nu de opoziție sau/și de ideea de excludere stă la baza unor structuri specifice:

a) *structuri de tip enumerativ* (ca modalitate de realizare a progresiei semantice); în această categorie vom încadra nu numai structurile în care asocierea unităților sintactice de aceeași importanță (specifică subtipului copulativ al coordonării) se realizează conform modelului *x, y și... z*, ci și structurile specifice textului legislativ, în care dispunerea în pagină a textului se realizează sub formă de alineate, cu subdiviziunile de rigoare. În acest caz putem vorbi despre o coordonare de tip implicit³ cu realizare la nivelul textului:

7. Pedepsele pentru crime sunt:

- I. Munca silnică pe toată viața.
- II. Munca silnică pe timpu mărginitu, de la cinci până la două-zeci ani.
- III. Recluziunea într'o casă de muncă, de la trei ani până la zece.
- IV. Detențiunea de la trei ani până la zece.
- V. Degradățiunea civică de la trei ani până la zece.

8. Pedepsele pentru delictе sunt:

- I. Închisórea de la șese zile până la două ani;
- II. Interdicțiunea, de la șese luni până la trei ani, a unora din drepturile politice, civile ori de familiă.
- III. Amenda de la două-zeci și șese lei în susu.

³ Această structură demonstrează că realizarea explicită nu reprezintă o condiție a coeziunii ca trăsătură sintactică. Pentru detalii referitoare la coordonarea implicită, cf. Vrânceanu 2016.

9. Pedepsele pentru contravențiuni sunt:

I. Închisoarea de la o zi până la cinci zile.

II. Amenda de la cinci până la douăzeci și cinci lei (Codice 1865: 5)⁴.

În astfel de structuri, coordonarea devine mecanismul prin care se dezvoltă o funcție sintactică, reprezentând o „expansiune sau o amplificare pozițională a unei unități sintactice” (Diaconescu 1995: 292). Subordonându-se normelor „tehnice” care guvernează orice mesaj de tip legislativ, stabilirea raportului de coordonare presupune în acest caz dezvoltarea prin extensiune a unui enunț minimal deja existent.

391. Se vor confisca:

1. Mesele, instrumentele și gătirile de jocuri sau de loterii așezate pe strade, pe drumuri și prin locuri publice, precum și banii ori lucrurile de loterie propuse jucătorilor.

2. Beuturile prefăcute ce se vor găsi a fi ale vânzătorilor se vor versa.

3. Scrierile sau gravurile în contra bunelor moravuri, se vor rumpe și se vor desființa.

4. Lucrurile de mâncare stricate, clocite sau vătămătoare și pomele crude se vor lăpeda (Codice 1865: 94).

Caracterul explicit al enumerației presupune identificarea elementelor de conținut și de formă specifice coordonării. În textul analizat predomină, așa cum era de așteptat, realizarea de tip copulativ (care asigură continuitatea semantică), precum și cea de tip disjunctiv (care indică ideea de alegere, de selectare și care poate implica excluderea sau alternanța termenilor).

34. Tote otărările ce vor pronunția pedepsa la munca silnică pe totă viața, sau pe timp mărginit, la reclusiune, la detențiune, la degradațiune civică, se vor publica în extract, se vor afige în orașul unde se va fi pronunțiat otărirea, în comuna locului unde s'a comisă crima, la locul unde se va executa pedepsa și la locul domiciliului condamnatului (Codice 1865: 11).

Explicația o reprezintă, fără îndoială, faptul că relațiile de tip adversativ se bazează pe ideea de opoziție manifestată ca o contrazicere sau o corectare. Acest tip de conținut se întâlnește mai rar în textul legislativ. Adversivitatea apare, totuși, în text atât la nivelul propoziției, cât și la nivelul frazei.

2. Nică o infracțiune nu se va pedepsi, dacă pedepsele nu vor fi fost hotărâte înaintea săvârșirii sale.

Infracțiunile sevărșite în timpul legiurei celei vechi, se vor pedepsi după acea legiure; ăra cândă pedepsele prevăđute prin legea de față, vor fi mai ușore, se va aplica pedepsa cea mai ușoră.

Infracțiunile sevărșite sub codicele vechi, dar neprevăđute de codicele actual, nu se mai pedepsesc (Codice 1865: 4).

⁴ Exemplele au fost selectate din ediția originală a textului *Codului Penal* intrat în vigoare în anul 1865 (v. Codice 1865).

392. La întâmplare de recidivă din partea celor menționați într'această secțiune, osînda va fi închisórea de cinci zile deplină: iară pentru cei menționați în paragraful alú 6 art. 389, de vorú căde în recidivă, fapta lorú se va socoti delictú, și se vorú pedepsi cu închisórea de la șese zile pînă la o lună, orí cu amendă de la doué deci și șese pînă la două sute lei (Codice 1865: 94).

Uneori, însă, mesajul își pierde din claritate și precizie, tocmai din cauza „aglomerării” de elemente coordonate. Din această cauză este mai greu să identificăm limitele fiecărui grup sintactic. Amplificarea excesivă a enunțului, prin alternarea conținuturilor specifice coordonării copulative, adversative și disjunctive poate provoca dificultăți în receptarea adecvată a informației.

48. Complicele se va pedepsi cu unú gradú mai josú de câtú autorele principale, însa după natura crimei privite ca comisă de elú, iar nu după natura saú agravarea ce póte lua crima saú delictulú, în reportú cu autorele principale din circumstanțe personale ale acestuia, saú din circumstanțe survenite în cursulú execuțiunei crimei saú delictului, fără șcirea compliceului (Codice 1865: 14).

Frecvența ridicată a coordonării, realizată prin juxtapunere sau prin joncțiune (și foarte frecvent prin joncțiune asociată cu juxtapunere) se justifică prin nevoia de claritate, precizie și unitate a textului legislativ. Autorul/autorii textului Codului penal din 1865 demonstrează capacitate de adaptare a modelelor străine preluate la specificul nivelului sintactic al limbii române.

O dovadă în acest sens o constituie a doua categorie de structuri analizate:

b) *structuri construite pe principiul paralelismului* (bazate pe repetiție și/sau pe succesiuni simetrice); procedeul are caracter sintactico-semantic, contribuind la realizarea unității textuale atât în plan formal, cât și în plan logico-semantic; de cele mai multe ori astfel de construcții se realizează la nivel transfrastic, având o structură amplă.

60. Afară de cauzele de scuse, anume prevădute de lege, mai sunt și alte cauze de micșorarea pedepsei, lăsate cu totul la aprețierea juriului, saú a judecatorului corecțional, cari se numesc *circumstanțe atenuanți*.

Cândú juriulú va declara că există în favórea acuzatului, recunoscutú culpabile, circumstanțe atenuanți, pedepsele ce pronunția legea în contra unorú asemenea acuzați, se vorú modifica după cum urmează:

Dacă pedépsa ce pronunția legea este munca silnică pe viétă, curtea va aplica pedépsa muncii silnice pe timpú mărginitú, saú reclusiunea.

Dacă pedeapsa este aceea a munci silnice pe timpú mărginitú, curtea va aplica pedépsa reclusiunii saú maximulú închisórei.

Dacă pedépsa va fi aceea a reclusiunii, detențiunii saú a degradațiunii civice, curtea va aplica închisórea corecțională, fără a o puté reduce la mai puțin de unú anú (Codice 1865: 16).

În exemplele analizate coeziunea textuală este rezultatul îmbinării mecanismelor sintactice cu mecanismele ce se subordonează criteriilor logicii juri-

dice. Este evident faptul că o funcție esențială în acest proces îl au jonctivele. Dincolo de rolul de marcă a unui raport sintactic, conjuncția coordonatoare devine un conector textual cu rol important în structurarea logico-semantică a enunțului. Frecvent jonctivele coordonatoare se asociază, marcând stratificarea sintactică a unor enunțuri complexe, ce permit identificarea mai multor nuclee sintactice:

102. Funcționarii publici, însărcinați cu poliția administrativă sau judecătorească, cari au refuzat, sau cari au negrijit de a da ascultare unei reclamațiuni legale, ținându a constata detențiunile nelegale și arbitrare, fie în închisorile destinate pentru paza deținuților, fie chiar în orî ce altu locu, și cari nu voru justifica că au denunțatu acesta autorității superioări, se voru pedepsi cu degradatiunea civică, și voru fi respunđetori de pagube și interese cari se vor regula după cumu se arată în art. 100 (Codice 1865: 26).

În unele contexte, jonctivele coordonatoare cumulează o valoare aditivă. În textul analizat, această valoare rezultă inclusiv din asocierea a două jonctive coordonatoare cu valori diferite (*sau* disjunctiv – *și* copulativ):

10. Munca silnică se va face, *sau* în minele Statului, sau în stabilimente penitențiare.

Acei condamnați la asemenea pedepsă, voru fi supuși la unu regim aspru.

Pînă la înființarea sistemii penitențiare, osîndiții la asemenea pedepsă, se voru întrebuița la lucrările cele mai aspre în întrul minelor, *sau și* afară din mine, pentru lucrările de utilitate publică (Codice 1865: 5).

O astfel de structură demonstrează că raportul de coordonare disjunctivă „deși are ca dominantă ideea de exclusivitate, în realizarea sa concretă, cunoaște mai multe valori, marcate fie prin mijloace semantice, fie prin mijloace gramaticale de expresie”. Astfel „*disjuncția exclusivă* exprimă opoziția dintre doi termeni, dintre care unul este acceptat, iar celălalt se fundamentează pe opoziția semantică și gramaticală”, „*disjuncția alternativă* pune în opoziție doi sau mai mulți termeni fără ca acceptarea unuia să implice excluderea celorlalți, fiecare reprezentând o eventualitate sau o posibilitate, acceptată în parte” (Diaconescu 1995: 319).

Unele conjuncții coordonatoare (mai ales cele disjunctive) au un rol important în procesul de dezambiguizare, fie prin actualizarea unui sens specializat al unui termen, fie prin introducerea unor termeni care să lărgescă un sens deja existent.

50. Voru fi pedepsiți ca complici ai unei fapte calificate crimă sau delictu:

I. Acei cari voru fi procuratu arme, instrumente, sau orî ce alte mijloce, cari au servitu la comiterea faptei, știind că o să servesca la această comitere.

II. Acei cari, cu bună știință, voru fi ajutatū sau voru fi asistatū pe autorulū sau pe autorii acțiunii în faptele cari au pregătit'o sau au înlesnit'o, sau în acele cari au sêvêșit'o, fără prejudiciulū pedepselorū cari sunt prevêđute pentru autorii de comploturi sau de provocațiune în contra siguranței interioări sau

esteriori a Statului, chiar în cazul cându crima, ce avea în vedere conspiratorii sau provocatorii, nu se va fi executată (Codice 1865: 14).

Componentă a stilului juridico-administrativ, limbajul juridic legislativ are un caracter conservator, impersonal, caracterizându-se prin simplitate și claritate. Deși la nivelul textului se observă o alternarea a frazelor arborescente cu propoziții simple, modul specific în care se realizează conexiunea unităților sintactice corespunde principiilor coeziunii ca element fundamental în procesul de constituire a textului ca rezultat și sursă a cunoașterii. În opinia majorității cercetătorilor, coeziunea reprezintă un tip de conexiune sintactică, realizată explicit la nivel microstructural și dependentă exclusiv de contextul lingvistic. Coordonarea reprezintă unul dintre mecanismele de realizare a coeziunii de ordin sintactic, reprezentând principiul de bază în realizarea unor procedee precum repetiția și paralelismul, cu realizare atât la nivelul propoziției, cât și la nivelul frazei sau al textului. De asemenea, o atenție deosebită se cuvine a fi acordată analizei modalității de realizare a coordonării în Codul Penal de la 1865, deoarece prezența / absența jonctivelor poate influența modalitatea de receptare a mesajului, construit pe principiul adaptabilității la specificul limbajului juridic (rolul juriștilor este acela de a realiza aplicarea legilor începând prin a le explica și a le face inteligibile pentru cei care nu au pregătire de specialitate). Dorința de claritate, de precizie (condiții obligatorii ale textului juridic) se reflectă și la nivel sintactic, prin cumularea de termeni, prin enumerări. Astfel de structuri explică frecvența ridicată a coordonării.

Bibliografie

- Codice 1865: Alecsandru Ioan I., *Codice penale și de procedura criminală*, București, Imprimeria statului.
- Diaconescu 1995: Ion Diaconescu, *Sintaxa limbii române*, București, Editura Enciclopedică.
- DSL 1997: *Dicționar de științe. Științe ale limbii*, București, Editura Științifică.
- Rovența-Frumușani 1995: Daniela Rovența-Frumușani, *Semiotica discursului științific*, București, Editura Științifică.
- Stoichițoiu-Ichim 2001: Adriana Stoichițoiu-Ichim, *Semiotica discursului juridic*, București, Editura Universității București.
- Vasilu 1990: Emanuel Vasilu, *Introducere în teoria textului*, București, Editura Științifică și Enciclopedică.
- Vrânceanu 2016: Felicia Vrânceanu, *Probleme controversate ale studierii coordonării în gramatica românească*, în „Studia Linguistica”, Universitatea Națională „Taras Șevcenko”, Kiev, 9/2016, p. 221–226.

Methods of Achieving Syntactic Cohesion in the Penal Code from 1865

Appearing in the context of profound socio-political transformations, the Criminal Code of 1865, known as the “Cuza Code”, is a defining moment in the process of criminal legislative unification. As a result of a process of adapting foreign legislation to the specific context of Romanian space, the Cuza Code manages to adapt the foreign models to the specific language of the Romanian language, presenting, for the most part, a harmonious, well structured structure. Our analysis aims at identifying how the establishment of the syntactic coordination report contributes to the building of a unitary text, which corresponds to the principles of semantic coherence and syntactic cohesion. Coherence and cohesion represent two complex mechanisms that constitute the norms of textuality. In the legal text, these characteristics are extremely important because the statement made is intended by the specialists in the field, which is why it is subordinated to “technical” norms specific to the legislative type message, and on the other hand it must be accessible to “non-specialists”, a condition demanded by the purpose of this type of statement.

Coordination, through its content, is a structural factor of the statement, thus constituting a fundamental way of achieving syntactic cohesion. The idea of association, whether or not accompanied by opposition and / or the idea of exclusion, is the basis of specific structures: *enumeratory structures* (as a means of achieving semantic progression); in such structures, coordination becomes the mechanism by which a syntactic function develops, representing an “expansion or positional amplification of a syntactic unit”; *structures built on the principle of parallelism* (they are based on repetition and / or symmetrical successions); the process has a syntactic-semantic character, contributing to the realization of textual unity both in formal and logical-semantic terms; most of the time such constructions are carried out at a transfrastic level, having a broad structure.

In the examples examined, textual cohesion is the result of the combination of syntactic mechanisms with the mechanisms that are subordinated to the criteria of legal logic. It is obvious that an essential function in this process has its textual connectors. Beyond the role of a syntactic report, the coordinating conjuncts becomes a textual connector with an important role in the logical-semantic structure of the statement.

A component of the legal-administrative style, the legal language has a conservative, impersonal character, characterized by simplicity and clarity. Although at the level of the text one can see an alternation of the arborescence phrases with simple sentences, the specific way in which the connection of the syntactic units is realized corresponds to the principles of cohesion as a fundamental element in the process of creating the text as a result and source of knowledge. Coordination is one of the mechanisms for achieving syntactic cohesion, representing the basic principle in the realization of processes such as repetition and parallelism, achieved at the level of the sentence as well as at the level of the sentence or the text.